

1.

Gemeenten Adopteerden Limburgse Soorten, twee jaar later

Ella Baert, Joke Rymen & Jan Stevens,
Provinciaal Natuurcentrum, Het Groene Huis,
Domein Bokrijk, B-3600 Genk.

Met de campagne 'Gemeenten Adopteren Limburgse Soorten' (GALS) wilde de provincie Limburg, samen met de Limburgse regionale landschappen gemeenten een impuls geven om via hun 'gemeentelijk soortgericht beleid' de biodiversiteit op hun grondgebied te behouden en waar mogelijk te versterken.

Biodiversiteit, de verscheidenheid aan planten, dieren, hun leefgebieden, hun verschillende genetische varianten en de relaties tussen die componenten, is belangrijk voor ons voortbestaan. Zij vormt de basis voor de ecosysteemdiensten die ons o.a. voorzien van voedsel, onderdak, geneesmiddelen, water en (schone) lucht. Uitgestrekte natuurgebieden beschermen ons tegen natuurrampen zoals overstromingen (meanders, overstromingsgebieden, ...) en vormen een tegenwicht voor de klimaatopwarming (bossen). We kunnen er ons in ontspannen, we kunnen de biodiversiteit bestuderen of we kunnen gewoon van al die variatie genieten. Die biodiversiteit blijft – ondanks heel wat verdragen – echter afnemen, ook in Vlaanderen waar 57% van de soorten en 90% van de habitats van de habitatrichtlijn zich in een 'matig ongunstige' tot 'zeer ongunstige' staat van instandhouding bevinden (Dumortier *et al.*, 2008). Een probleem is dat we biodiversiteit ervaren als een ver-van-mijn-bedshow. We realiseren ons vaak niet wat de impact van ons gedrag op de biodiversiteit is. We begrijpen niet dat we zelf heel wat kunnen doen om die biodiversiteit te behouden. De menselijke impact kan immers ook positief zijn.

Foto: Ronny Vanhienen

Op meerdere vlakken is Vlaanderen één van de sterkst versnipperde regio's van Europa. Een vierde van Vlaanderen is verstedelijkt, ongeveer de helft is in landbouwgebruik. Met een gemiddeld aantal kilometers weg van 5,7 km/km² zitten we ver boven Amerika (0,71 km/km²) en overtreffen we zelfs Nederland (2,65 km/km²). De eigendoms- en gebruikersstructuur van de tussenliggende groene ruimte is eveneens sterk versnipperd. Beleidsmatig zijn bevoegdheden en middelen voor natuurbehoud verdeeld over heel wat beleidsniveaus en -domeinen (Baert *et al.*, 2009).

Samengevat betekent dit dat het complexe concept 'biodiversiteit' naar de leefwereld van een groot aantal verschillende stakeholders vertaald wordt én dat mensen op lokaal vlak samengebracht worden, om de biodiversiteit in hun regio duurzaam te behouden.

We vroegen daarom alle Limburgse gemeenten om een typische plant- of diersoort te adopteren: een sterk merk (de Limburgse soorten) werd gekoppeld aan een eenvoudig concept. Adoptie is immers een goed communiceerbaar concept dat heel wat mensen aanspreekt. Het roept de juiste associaties op en creëert een band tussen soorten en mensen. Een constructief verhaal dus, dat een deel van de verantwoordelijkheid legt waar ze hoort, bij de lokale besturen (Baert *et al.*, 2009).

Voor elke gemeente schreef een projectbu-

reau vervolgens een actieplan, een praktische handleiding voor het behoud en de bescherming van de geadopteerde soorten. Zo maakten we duidelijk wat ieder van ons kan doen om de biodiversiteit te behouden.

Elk gemeentelijk actieplan bevat drie pijlers:

- Een pijler terreinacties: acties die de soort, maar ook zijn leefgebied en andere soorten in dat leefgebied ten goede komen.
- Een pijler communicatie: een handleiding hoe inwoners enthousiast kunnen worden gemaakt om zorg te dragen voor de hen omringende natuur.
- Een pijler monitoring: handige tips over hoe gemeenten en hun inwoners aangezet kunnen worden om informatie over de adoptiesoort en de uitgevoerde acties te verzamelen.

Dit idee sloeg aan! Elke Limburgse gemeente tekende in op het project én ondertekende bij het ontvangen van het actieplan in februari 2008 het Countdown 2010-charter. Zij schaarde zich allen achter de Europese oproep om de handen in elkaar te slaan om het verlies aan biodiversiteit te stoppen en engageerden zich om de voorstellen in het actieplan uit te voeren.

Mooie woorden of werd er de afgelopen twee jaar serieus gepresteerd in de Limburgse gemeenten? Als er inspanningen geleverd werden, in hoeverre is dit dan te danken aan het adoptieproject? In hoeverre kan de huidige

status van de geadopteerde soorten gekoppeld worden aan al die acties? Die drie vragen beantwoorden we in dit artikel.

Materiaal & Methode

Basisgegevens

De afgelopen twee jaar gingen de promotoren van het GALS-projectbureau – in het kader van het deels door Europa gesubsidieerde project SOLABIO (Soorten en Landschappen als dragers voor Biodiversiteit) – na welke acties uit de actieplannen gemeenten planden of uitvoerden. Al deze acties hadden plaats in de periode 1 januari 2007 t.e.m. 31 december 2009. Bij het verzamelen van deze informatie hielden ze geen rekening met de grootte of kwaliteit van de acties (cf. ingezette menskracht, ingezette budgetten, beschikbare know-how) en evenmin met wie de acties in de gemeenten uitvoerden (cf. Vlaanderen, Provincie, natuuren/of milieuverenigingen, socio-culturele verenigingen, andere). Elke actie, hoe klein ook werd gedocumenteerd en ondergebracht in een van de drie pijlers (terreinacties, communicatie, monitoring).

Ze vatten de informatie vervolgens samen in tabellen, die door de gemeenten, het middenveld en de bosgroepcoördinatoren gecontroleerd, en waar nodig, aangevuld werden. Wij vulden de tabellen tenslotte aan met informatie uit de gemeentelijke artikels die je in dit LIKONA-jaarboek vindt. De auteurs van deze artikels zijn bijna allen mensen die al geruime tijd bij het natuurbehoud in hun gemeente betrokken zijn. Zij vermelden o.a. acties die in de gemeenten uitgevoerd werden voor de later geadopteerde soort vóór de start van het project, 1 januari 2007.

Kwantificeren van informatie: criteria & scores

Om gemeenten objectief met elkaar te kunnen vergelijken, werd de informatie uit de tabellen gekwantificeerd. Per pijler (terreinacties, communicatie en monitoring) kenden we een score toe aan elke actie. Dit gebeurde op basis van een aantal criteria.

De criteria die we hanteren zijn robuust en eenvoudig controleerbaar, waardoor de kans op fouten klein is. De parameters die we

a.d.h.v. deze criteria berekenen zijn relatieve maten, wat betekent dat ze gebruikt kunnen worden om gemeentes in klassen in te delen (vb. matig, goed, uitstekend), te rangschikken en met elkaar te vergelijken. Ze geven echter geen informatie over de exacte verschillen tussen gemeenten. Ze zeggen tevens alleen iets over het beleid van alle actoren in de gemeente, niet van het gemeentebestuur alleen. Er wordt in dit artikel immers geen onderscheid gemaakt tussen de verschillende actoren die in de gemeente actief zijn.

Terreinacties

De criteria en de hieraan gekoppelde scores, gebruikt om de terreinacties te kwantificeren worden samengevat in tabel 1. Een terreinactie is een groep maatregelen die op één locatie uitgevoerd wordt. Indien het over een groot aantal maatregelen of over zeer tijdrovende of dure ingrepen gaat, krijgt de gemeente tien punten extra. Deze extra punten werden op basis van 'expertkennis' toegekend.

Het bestaan van een beheerplan (intentie) voor de adoptiesoort beschouwen we als een eerste stap. Geplande terreinacties zijn acties waarvoor de uitvoeringsdatum gekend is en het nodige budget vastligt. Uitgevoerde acties zijn acties die voor 1 januari 2009 uitgevoerd werden. Per geplande of uitgevoerde actie in de gemeente stijgt de toegekende score. Indien een gemeente één of meerdere acties uitvoert, die schadelijk zijn voor de geadopteerde soort, dan wordt het aantal uitgevoerde acties verminderd met dit aantal schadelijke acties.

Bepaalde criteria sluiten elkaar uit. Zo is het

bijvoorbeeld niet mogelijk dat een gemeente zowel één als meerdere acties uitvoert. Een gemeente krijgt dan ook slechts één score voor ofwel één ofwel meerdere uitgevoerde acties. Bij het berekenen van de maximale totaal scores en de gemeentelijke totaal score voor de pijler terreinacties is deze score, de score toegekend in de gemeente met het grootste aantal geplande of uitgevoerde acties. De maximaal totaal scores worden in tabel 1 vermeld.

Communicatie

In tabel 2 geven we de criteria en hieraan gekoppelde scores voor de pijler communicatie, waarbij we enkel nagaan of een gemeente gebruik maakt van het type actie zoals omschreven door de criteria in tabel 2. Een gemeente die één artikel in het gemeenteblad publiceert zal dus eenzelfde score behalen als een gemeente die er twee of drie publiceert. Een goed uitgewerkte artikelenreeks beschouwen we echter als een campagne en geven we een hogere score. Gemeenten die extra inspanningen leveren, zoals het organiseren van evenementen, het opzetten van campagnes of het nemen van een echt vernieuwend initiatief, scoren nog hoger.

Communicatieve acties sluiten elkaar niet uit. Een gemeente kan zowel via de traditionele kanalen communiceren, een lespakket uitwerken en een campagne rond de geadopteerde soort opzetten. De scores worden dan ook bij elkaar opgeteld. De maximaal totaal scores voor de pijler communicatie worden in tabel 2 gegeven.

Criteria		Toegekende score	
		SV	SN
Beheerplan voor de soort	Beschikbaar	1	21
	Aangepast	2	22
	Nieuw	5	25
Geplande terreinacties	één	1	21
	twee	2	23
	drie	3	25
Uitgevoerde terreinacties	één	3	25
	twee	6	27
	drie	9	29
	vier	12	31
	grootschalig		10
Maximale totaal score	SV _{Max}	20	SN _{Max} 91

Tabel 1. Criteria gebruikt om de terreinacties te kwantificeren. Voor meer uitleg zie tekst.

Monitoring

De pijler monitoring in een gemeente kwantificeerden we a.d.h.v. de nauwkeurigheid waarmee de status van de geadopteerde soort in de gemeenten in 2009 werd vastgesteld (tabel 3). In het slechtste geval kon enkel bepaald worden dat de soort waarschijnlijk wel of niet in de gemeente voorkwam (niveau 1). Indien de gebieden waar de soort voorkwam gekend zijn, spreken we van niveau 2. Bestond er een betrouwbare nulmeting van de geadopteerde soort in de gemeente, waarmee latere tellingen vergeleken kunnen worden, dan werd in die gemeente niveau 3 bereikt. De aanwezigheid van een goed werkend inventarisatie-groepje, dat op gezette tijden de geadopteerde soort op een gestandaardiseerde manier telt, beschouwden we als het hoogste niveau dat in een gemeente bereikt kan worden (niveau 4). Per niveau maakten we verder onderscheid tussen de zekerheidsgraad van het bepaalde niveau. Weten we zeker waar de soort voorkomt of bestaat hierover twijfel. De score zal in dit laatste geval lager liggen.

Noteer dat deze niveaus (criteria) elkaar uitsluiten. De aan een gemeente toegekende score weerspiegelt dan ook de kwaliteit van de inventarisaties en monitoring in die gemeente

eind 2009. De maximale totaal scores zijn de scores die overeenstemmen met niveau 4.

Zoals in bovenstaande tabellen aangegeven, krijgt ieder criterium een score. Hoe hoger de score, hoe belangrijker dit type actie is voor het behoud van de soort. Deze scores gebruiken we vervolgens om volgende twee parameters te berekenen:

- de maximaal totaal score per pijler voor acties uitgevoerd vóór (SV_{Max}) en na (SN_{Max}) de start van het project. Dit is de hoogste score die een gemeente voor die pijler kan behalen voor activiteiten uitgevoerd respectievelijk vóór en na de start van het project, waarbij:
 - S = score
 - V en N = vóór en na de start van het project
 - $Max.$ = maximaal
- de gemeentelijke totaal score per pijler voor acties uitgevoerd vóór (SV_G) en na (SN_G) de start van het project. Deze score wordt berekend op basis van de scores toegekend aan de acties die ze uitvoerden respectievelijk vóór en na de start van het project, waarbij:
 - S = score
 - V en N = vóór en na de start van het

project

- G = gemeenten

Bij het toekennen van scores geldt steeds dat $SN_G > SV_{Max}$, tenzij in een gemeente geen enkele actie uitgevoerd werd na de start van het project. In dat geval zijn ze beiden gelijk aan nul.

Bepalen van de geleverde prestatie en inspanningen in de gemeente en het effect van het project

Gemeentelijke prestatie P_G

Voor elke gemeente berekenen we, voor elke pijler de 'gemeentelijke prestatie', P_G . De gemeentelijke prestatie stellen we gelijk aan de gemeentelijke totaal score voor activiteiten uitgevoerd na de start van het project gestandaardiseerd door de maximaal totaal score voor die pijler (SN_{Max}). Standaardisatie van deze cijfers is nodig om de resultaten van de drie pijlers en het aantal acties uitgevoerd vóór en na de start van het project met elkaar te kunnen vergelijken. Door de scores zo te kiezen dat $SN_G > SV_{Max}$ kunnen we de verschillen benadrukken in prestatie tussen minder

Criteria		Toegekende score	
		SV	SN
Informatie & sensibilisatie	Via traditionele kanalen (artikel in gemeenteblad; berichtje op website; ...)	1	21
	Aanpassing van traditionele kanalen (vb. Nieuwe website, ...)	2	22
	Organisatie evenementen (vb. Dag van het park; ...)	2	22
	Organisatie campagnes (integratie meerdere elementen, visie, langere termijn, ...)	3	23
	Innovatieve initiatieven (nieuwe doelgroep; nieuwe invalshoek; nieuw concept; ...)	4	24
Educatie & Opleiding	Bestaande projecten/pakketten worden gebruikt	1	21
	Bestaande projecten/pakketten worden aangepast	2	22
	Er worden nieuwe projecten/pakketten uitgewerkt (traditioneel)	2	22
	Er worden nieuwe projecten/pakketten uitgewerkt (innovatief)	3	23
Maximale totaal score		SV_{Max} 20	SN_{Max} 200

Tabel 2. Criteria gebruikt om de communicatieve acties te kwantificeren.

			SV		SN
Niveau 1	Er is geweten of de soort aan- of afwezigheid is in de gemeente	waarschijnlijk	1	1	21
		zeker	2	2	22
Niveau 2	De gebieden waar de soort in de gemeente voorkomt zijn gekend	waarschijnlijk	3	3	23
		zeker	4	5	25
Niveau 3	Er bestaat een betrouwbare nul-meting van de soort	bepaalde gebieden	5	7	27
		volledige gemeente	6	15	35
Niveau 4	Er is een goed werkend inventarisatie groepje in de gemeente (trends)		7	20	40
Maximale totaal score			SV_{Max} 20	SN_{Max} 40	

Tabel 3. Criteria gebruikt om de monitoring activiteiten te kwantificeren.

goed presterende gemeenten.

We stellen de gemeentelijke prestatie, P_G gelijk aan:

$$P_G = SN_{Gg} = SN_G / SN_{Max}$$

Waarbij:

- P = prestatie
- G = gemeente
- S = score
- N = na de start van het project
- g = gestandaardiseerd
- $Max.$ = maximaal

P_G varieert tussen '0' en '1'. Een gemeente waarin niets ondernomen wordt zal een ' $P_G = 0$ ' hebben. Hoe dichterbij '1' nadert, hoe meer acties uitgevoerd werden na de start van het project voor de geadopteerde soort in die gemeente. We beschouwen P_G dan ook als een goede maat voor de inspanningen voor het behoud van de biodiversiteit in een gemeente na de start van het GALS-project.

Bij de interpretatie van de resultaten gebruiken we volgende vier klassen. Gemeenten met een P_G -waarde $\geq 0,5$ beschouwen we als goed tot zeer goed (P_G -waarde $\geq 0,75$). De prestaties in gemeenten met een $P_G < 0,5$ beschouwen we als matig tot zeer matig ($P_G < 0,25$).

Gemeentelijke inspanning I_G

Voor elke gemeente berekenden we, voor elke pijler de 'gemeentelijke inspanning' I_G . De gemeentelijke inspanning stellen we gelijk aan de gemeentelijke totaal score voor activiteiten uitgevoerd vóór de start van het project gestandaardiseerd door de maximaal totaal score voor die pijler (SV_{Max}).

We stellen de gemeentelijke inspanning I_G gelijk aan:

$$I_G = SV_{Gg} = SV_G / (SV_{Max} + 1)$$

Waarbij:

- I = inspanning
- G = gemeente
- S = score
- V = vóór de start van het project
- g = gestandaardiseerd
- $Max.$ = maximaal

Deze score geeft informatie over het aantal acties dat in een gemeente vóór de start van het project, voor de later geadopteerde soort uitgevoerd werd. Aangezien in heel wat gemeenten met andere soorten of leefgebieden werd gewerkt vóór de start van het project, komt I_G niet overeen met de inspanningen in de gemeente voor het behoud van de biodiversiteit vóór de start van het project.

I_G varieert tussen '0' en '0,95'. Ook hier geldt dat in een gemeente waar niets ondernomen werd $I_G = 0$. Hoe dichterbij '0,95' nadert hoe meer er vóór de start van het project voor de later geadopteerde soort gebeurde in die gemeente.

Gemeentelijk effect E_G

Voor elke gemeente berekenden we, voor elke pijler het 'gemeentelijke effect', E_G . Het gemeentelijk effect is de gemeentelijke prestatie (P_G), verminderd met de gemeentelijke inspanning (I_G). Deze keuze is gebaseerd op volgende twee veronderstellingen:

- het effect van het project stijgt met het aantal acties dat in een gemeente na de start van het project werd uitgevoerd. Hoe hoger de P_G -waarde, dus hoe beter de prestaties van de gemeente na de start van het project, hoe groter dit effect.
- In gemeenten waar vóór de start van het GALS-project al heel wat actie ondernomen werd voor de geadopteerde soort, gaan we er vanuit dat de dynamiek reeds op gang gekomen is. Het effect dat het project in die gemeenten kan hebben, is dus kleiner. Hoe meer actie vóór de start van het project ondernomen werd, dus hoe hoger I_G , hoe kleiner het effect van het project.

We stellen het gemeentelijk effect, E_G gelijk aan:

$$E_G = [1 + P_G] - I_G$$

Waarbij:

- E = effect
- P = gemeentelijke prestatie
- G = gemeente
- I = gemeentelijke inspanning

E_G varieert tussen '0' en '2'. In gemeenten

waar $E_G = 1,05$, werd zowel vóór als na de start van het project het van alle gemeenten hoogste aantal acties voor de geadopteerde soort uitgevoerd. Dit is uitstekend voor die soort, maar betekent dat het GALS-project in die gemeenten geen impact had. Indien $E_G < 1,05$, dan weegt wat er in die gemeenten na de start van het project ondernomen werd niet op tegen wat vóór de start van het project gebeurde. In dergelijke gemeenten heeft het GALS-project ook geen effect gehad. Indien $E_G = 1$, betekent dit dat noch vóór noch na de start van het project iets ondernomen werd voor de soort. Ook in dit soort gemeenten had het project geen effect. Indien $E_G \geq 1,05$ dan is er wel een effect. Hoe dichterbij '2' nadert, hoe groter het effect van het project. Een $E_G \geq 1,5$ beschouwen we als een groot effect.

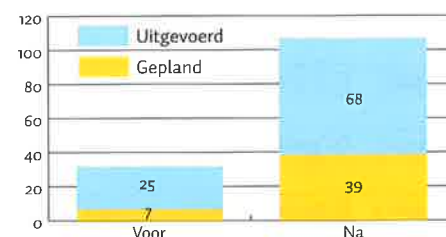
Status van de geadopteerde soorten

Op basis van de beschikbare verspreidingsgegevens, bepaalden we voor elke gemeente of de geadopteerde soort er sinds de start van het project vooruit of achteruit ging.

Resultaten

Algemeen

In figuur 1 geven we het aantal geplande en uitgevoerde terreinacties in de provincie vóór en na de start van het project. Hieruit blijkt alvast dat dit aantal steeg, meer dan vijf maal voor de geplande terreinacties en bijna drie maal voor de uitgevoerde terreinacties. Het maximaal aantal uitgevoerde terreinacties in één gemeente steeg na de start van het project van drie naar vier. Gemiddeld werden er na de start van het project 1,55 acties uitgevoerd per gemeente, waar dit vóór de start van het pro-

Figuur 1. Aantal geplande en uitgevoerde terreinacties in de provincie vóór en na de start van het project.

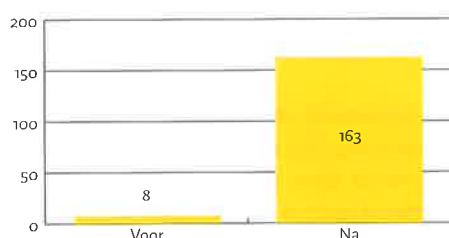
ject 0,55 acties waren. Het aantal gemeenten dat minstens één actie uitvoerde steeg van zeventien naar zevenendertig.

De toename van het aantal communicatieve acties (figuur 2) is nog spectaculairder. Na de start van het project nam dit aantal meer dan twintigmaal toe. Dat is zowel te wijten aan een stijging van het gemiddelde aantal acties per gemeente (van 0,2 naar 3,7) als aan een stijging van het aantal gemeenten dat over de geadopteerde soort communiceerde (een stijging van acht gemeenten naar vierenvierentig). Het maximaal uitgevoerde aantal communicatieve acties in één gemeente steeg van één naar zeven.

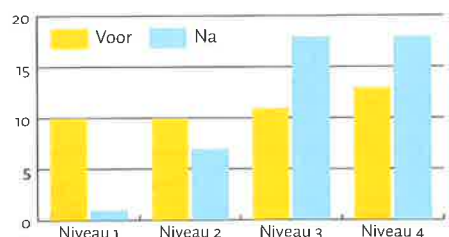
Ook op de kwaliteit van de monitoring had het project een effect (figuur 3). In achttien van de vierenvierentig gemeenten bestaat nu een goed draaiende gemeentelijke werkgroep die de soort nauwgezet opvolgt. Voor de start van het project waren dat er maar dertien. Ook het aantal gemeenten waar een goede nulmeting bestaat, steeg van elf naar achttien.

Prestatie

In tabel 4 geven we voor de drie pijlers (terreinacties, communicatie en monitoring) de

Figuur 2. Aantal communicatieve acties in de provincie uitgevoerd vóór en na de start van het project.

Figuur 3. Aantal gemeenten per kwaliteitsniveau van de monitoring of inventarisatie van de geadopteerde soort vóór en na de start van het project.

gemiddelde waarden en de standaardafwijking van de gemeentelijk prestatie P_G en de gemeentelijke inspanning I_G .

Verdelen we de gemeenten op basis van de gemeentelijke P_G -waarden in de vier klassen: zeer matig ($P_G < 0,25$), matig ($P_G < 0,5$), goed ($0,5 \geq P_G > 0,5$) en zeer goed ($P_G \geq 0,75$) presenterend, dan krijgen we tabel 5, met per klasse het aantal gemeenten voor elke pijler.

De prestaties voor de geadopteerde soorten liggen opmerkelijk hoger dan de inspanningen zoals aangetoond door de hogere gemiddelde P_G -waarden (tabel 4) en lagere gemiddelde I_G -waarden (tabel 4). Maar tabel 5 toont dat er nog heel wat verbeterd kan worden. Tweëntwintig gemeenten investeerden nog maar in beperkte mate in terreinacties en in zes van deze gemeenten zijn de prestaties eigenlijk ondermaats.

De zeer lage gemiddelde I_G (tabel 4) voor communicatie wijst er dan weer op dat vóór de start van het project slechts beperkt rond de geadopteerde soorten gecommuniceerd werd. Niet echt een verrassende conclusie. Wel verrassend is dat tot op heden slechts één ge-

meente (stad Tongeren), alle registers opentrekt bij het communiceren over haar geadopteerde soort. Hier liggen dus nog heel wat kansen.

Interessanter is dat de gemiddelde P_G -waarden (tabel 4) voor terreinacties en communicatie ongeveer gelijk zijn. Dit heeft deels te maken met de manier waarop de scores toegekend werden. Waar voor terreinacties met individuele acties gewerkt werd, gebruikten we in de pijler communicatie 'bundels van acties die tot één bepaald type behoorden' (vb. communicatie via traditionele kanalen). De vergelijkbare P_G -waarden voor terreinacties en communicatie wijzen er toch op dat gemeenten voldoende aandacht hadden voor terreinacties. Niet enkel woorden dus, maar ook daden.

Voor de pijler monitoring werd er goed gepresteerd, zoals aangetoond door de bijzonder hoge gemiddelde P_G -waarden (tabel 4) en het groot aantal gemeenten in de categorie 'zeer goed' (27). Slechts in twee gemeenten wordt de geadopteerde soort nog niet goed opgevolgd (tabel 5). De hoge gemiddelde I_G -waarde (tabel 4) voor deze pijler, wijst er

	Terrein	Communicatie	Monitoring
Gemeentelijke prestatie (P_G)	$0,51 \pm 0,21$	$0,40 \pm 0,15$	$0,81 \pm 0,21$
Gemeentelijke inspanning (I_G)	$0,15 \pm 0,16$	$0,01 \pm 0,02$	$0,49 \pm 0,36$

Tabel 4. Overzicht van de gemiddelde gemeentelijke prestatie (P_G) en de gemiddelde gemeentelijke inspanning (I_G) voor de drie pijlers.

Gemeentelijke prestatie	Terrein	Communicatie	Monitoring
Zeer matig	6	8	1
Matig	10	27	1
Goed	17	8	15
Zeer goed	11	1	27

Tabel 5. Aantal gemeenten per klasse opgedeeld op basis van de waarde van de gemeentelijke P_G -waarde, voor de drie pijlers.

	Terrein	Communicatie	Monitoring
Gemeentelijk effect (E_G)	$1,35 \pm 0,24$	$1,39 \pm 0,15$	$1,32 \pm 0,25$

Tabel 6. Overzicht van het gemiddelde gemeentelijke effect (E_G) voor de drie pijlers.

Gemeentelijk effect	Terrein	Communicatie	Monitoring
Geen	4	1	13
Effect	30	36	22
Groot effect	10	7	9

Tabel 7. Aantal gemeenten per klasse opgedeeld op basis van de gemeentelijke E_G -waarde, voor de drie pijlers.

echter op dat heel wat van de geadopteerde soorten reeds vóór de start van het project werden geteld. Dit is logisch, aangezien er binnen LIKONA sinds 2003 (Collazo & Bauwens, 2003) aandacht bestaat voor de Limburgse soorten, waartoe alle geadopteerde soorten behoren. Bovendien was het middenveld betrokken bij de keuze van de adoptiesoorten, o.a. via het begeleidingscomitee, dat de gemeenten adviseerde over de keuze van hun soort. Maar ook via de gemeentelijke milieuraaden drukte het middenveld zijn stempeel. Er werden dan ook vaak soorten gekozen, die reeds door dit middenveld gevolgd werden.

Effecten van het project

In tabel 6 geven we voor de drie pijlers (terreinacties, communicatie en monitoring) de gemiddelde waarden en standaardafwijking van het gemeentelijk effect, E_G .

Verdelen we de gemeenten op basis van de gemeentelijke E_G -waarden in de drie klassen: geen effect ($E_G < 1,25$), effect ($1,25 \leq E_G < 1,5$) en groot effect ($E_G \geq 1,5$) dan krijgen we tabel 7, met per klasse het aantal gemeenten.

Uit tabel 6 kunnen we afleiden dat het gemiddelde effect van het project niet heel erg verschilde tussen de drie pijlers, al lijkt het project een iets groter effect op communicatie te hebben. Niet enkel de gemeentelijke prestaties (P_G) bepalen of er in een gemeente een effect kan gemeten worden. Ook de gemeentelijke inspanningen (I_G) bepalen of het project een effect had. De trends voor prestatie (P_G) en effect zijn dus niet noodzakelijk gecorreleerd. Een groot gemeentelijk effect is echter enkel mogelijk in gemeenten waar zeer goed gepresteerd werd en de gemiddelde gemeentelijke inspanningen voor de soort eerder be-

perkt waren. In de figuren 4, 5 en 6 plotten we de gemiddelde P_G - en I_G -waarden voor de drie klassen van E_G (geen effect, effect, groot effect). Combineren we al deze info dan krijgen we volgend beeld.

Voor de pijler terreinacties had het project in veertig gemeenten een effect. In tien gemeenten – die allen bijzonder goed presteerden – was dat effect zelfs groot. Gemiddeld leverden deze gemeenten ook weinig inspanningen voor de adoptiesoort vóór de start van het project (lagere I_G). In de dertig gemeenten waar een effect gemeten werd, werd gemiddeld minder gepresteerd (lagere P_G) en steeg de gemeentelijke inspanning. In de vier gemeenten waar geen effect van het project werd gemeten, werden heel wat inspanningen voor de geadopteerde soort geleverd vóór de start van het project (hogere I_G). In drie van deze gemeenten waren de prestaties na de start van het project echter zeer matig ($P_G > 0,25$). In gemeenten waar reeds een dynamiek op gang gekomen was, wordt deze na de start van het project dus niet noodzakelijk verder gezet.

Voor de pijler communicatie kon slechts in één gemeente geen effect van het project gemeten worden. Deze gemeente werkte al een lespakket uit vóór de start van het project, maar in de regel werd er zeer weinig over de geadopteerde soorten gecommuniceerd vóór de start van het project. Voor deze pijler kunnen we het effect van het project dus geheel toeschrijven aan de prestatie (P_G).

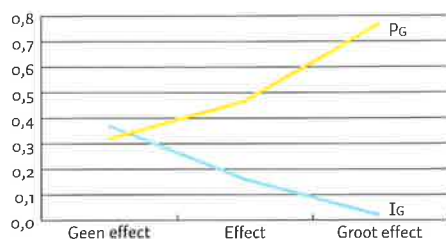
Voor monitoring was het gemeentelijk effect het grootste in de negen gemeenten waar de kwaliteit van de monitoring sterk verbeterde (hoge P_G en lage I_G). Het meest sprekende

voorbeeld in deze groep is de gemeenten Kortessem. Voor de start van het project was enkel geweten waar de Eikelmuis 'waarschijnlijk' voorkwam in de gemeente. In deze gemeente werd na de start van het project een 'Limburgse Eikelmuiswerkgroep' opgericht, die de verspreiding van de Eikelmuis in de hele regio in kaart bracht. In de dertien gemeenten waar het project geen effect had, bestond reeds een goed draaiende werkgroep die de soort vóór de start van het project nauwgezet opvolgde. In tegenstelling tot de trend die we observeerden in de pijler terreinacties, werd deze inspanning wel verder gezet na de start van het project. In de overige tweeëntwintig gemeenten, waar een effect gemeten werd, leidde het project steeds tot een verbetering van de kwaliteit van de monitoring.

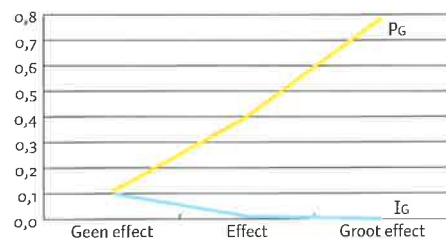
Status van de geadopteerde soorten

In figuur 7 geven we een overzicht van de evolutie van de status van de geadopteerde soorten sinds de start van het project. In dertien gemeenten gaat de soort achteruit en in zes andere kon de soort sinds de start van het project niet worden teruggevonden. In vijf gemeenten ging de geadopteerde soort er op vooruit en in veertien gemeenten kon ze zich handhaven. In zes gemeenten waren onvoldoende gegevens voorhanden om de evolutie van de soort te bepalen.

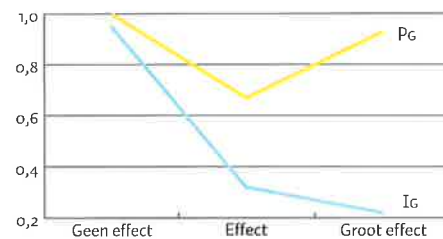
We berekenden de gemiddelde gemeentelijke inspanning (I_G) voor de groep gemeenten waarin de soort vooruit ging, stabiel bleef, achteruit ging of niet teruggevonden werd. We zien dat er in gemeenten waar de soort er op vooruit ging, gemiddeld meer inspanningen voor de soort geleverd werden voor de start van het project (figuur 8). Berekenen we de

Figuur 4. De gemiddelde gemeentelijke prestatie (P_G) en gemeentelijke inspanning (I_G), voor de drie klassen van E_G (geen effect, effect, groot effect) voor de pijler terreinacties.

Figuur 5. De gemiddelde gemeentelijke prestatie (P_G) en gemeentelijke inspanning (I_G), voor de drie klassen van E_G (geen effect, effect, groot effect) voor de pijler communicatie.

Figuur 6. De gemiddelde gemeentelijke prestatie (P_G) en gemeentelijke inspanning (I_G), voor de drie klassen van E_G (geen effect, effect, groot effect) voor de pijler monitoring.

gemiddelde gemeentelijke prestatie voor diezelfde vier klassen dan zien we dat er geen verband bestaat tussen de status van de soort en de gemiddelde gemeentelijke prestatie (figuur 9).

Figuur 9 suggereert dat een periode van enkele jaren te kort is om een effect van uitgevoerde acties op de geadopteerde soorten te zien. Figuur 8 suggereert anderzijds dat een volgehouden inspanning wel een effect heeft.

Conclusies

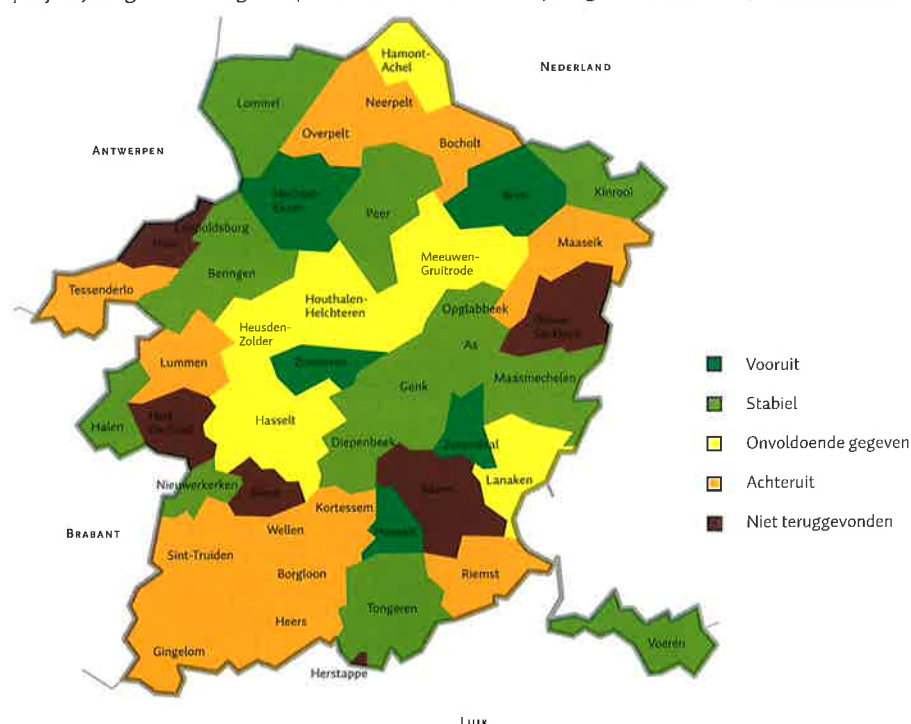
Heel wat factoren kunnen een gemeentelijke soortgerichte bescherming bemoeilijken. Voor sommige soorten zijn de bevoegdheden en de beschikbare middelen van een gemeente niet van die aard dat ze veel voor deze soorten kunnen doen. De verantwoordelijkheid voor deze soorten ligt bij de hogere overheden, die best de lokale besturen bij hun acties betrekken. De zeer versnipperde bevoegdheden en eigendomsstructuren in Vlaanderen maken dat zonder samenwerking acties gedoemd zijn te mislukken. De rol, die de adoptiesoorten gespeeld hebben om alle betrokkenen op lokaal vlak samen te brengen, mag dus zeker niet onderschat worden. Na de start van het project, fungeerden de geadopteerde soorten

als magneten, waarrond bijna alle activiteiten voor het behoud van de biodiversiteit in een gemeente geconcentreerd werden (Baert et al., 2009). Via de adoptiesoort wordt voor alle actoren in de gemeente – ook actoren die eigenlijk niet rechtstreeks met natuurbescherming betrokken zijn – een forum gecreëerd waar over de soort, maar ook over het leefgebied en soortbescherming in het algemeen, gecommuniceerd kan worden.

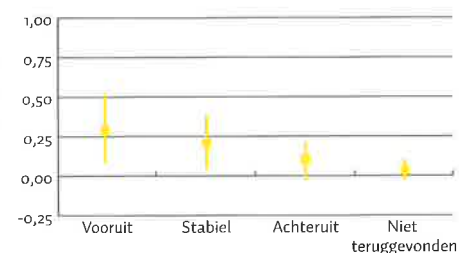
Andere soorten vereisen politieke moed, de bescherming van deze soorten botst met belangen in andere sectoren. Ook hier kan een adoptiesoort de opstap naar bescherming zijn. Eens een soort geadopteerd is, is immers duidelijk wat er verwacht wordt, zorgen dat de soort in de gemeente niet achteruit gaat! Wat dit concreet inhoudt wordt via de noden van de geadopteerde soort bepaald. De adoptiesoort is voor natuurminnend Vlaanderen dus een middel, om de noodzakelijke beschermingsacties te vertalen naar de leefwereld van de andere stakeholders. Ze is tevens de motivatie voor deze stakeholders om ook effectief inspanningen te leveren voor HUN adoptiesoort. De adoptiesoort slaat niet enkel een brug tussen verschillende actoren maar ook tussen elkaar opvolgende besturen. Hoewel de ge-

meentelijke besturen, na verkiezingen, wisselden in het tweede jaar van het project, wat concreet betekende dat de soort gekozen en geadopteerd werd door andere besturen dan diegene die ermee aan de slag moesten, lijkt dit weinig effect op het succes van het project te hebben gehad.

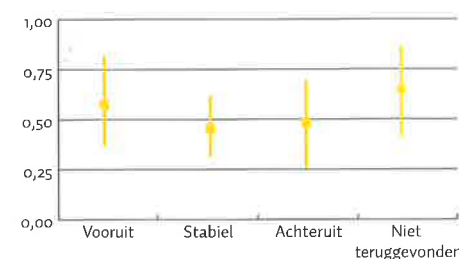
De analyse toont aan dat er de afgelopen twee jaar goed gepresteerd werd in Limburg. Het aantal uitgevoerde terreinacties nam bijna drie keer toe, het aantal communicatieve acties steeg zelfs twintigmaal en de kwaliteit van de uitgevoerde inventarisaties verbeterde. De stijging van het aantal terreinacties is zowel te wijten aan een toename van het aantal acties als aan een stijging van het aantal gemeenten dat acties uitvoerde. Voor wat betreft monitoring steeg het aantal gemeenten met een goed draaiende inventarisatie werkgroep van dertien naar achttien en het aantal gemeenten met een nulmeting van elf naar achttien.

Figuur 7. Status van de soorten in de gemeente waar ze geadopteerd werden. De hier gebruikte kleurcode wordt ook op de kaartjes in de gemeentelijke artikels hernomen.

Figuur 8. Gemiddelde gemeentelijke inspanning voor de pijler terreinacties versus de evolutie van de status van de soort sinds de start van het project. Noteer dat de gemeenten, waar de soort er op vooruit gaat, een hogere gemiddelde IG hebben. Dit suggereert dat volgehouden inspanningen effect hebben.

Figuur 9. Gemiddelde gemeentelijke prestatie en standaardafwijking voor de pijler terreinacties versus de status van de soort. Noteer dat er geen verband is tussen PG en de status van de soort.

In heel wat gemeenten kan deze stijging ook aan het GALS-project toegeschreven worden. Het gemiddelde effect is ongeveer hetzelfde voor de drie pijlers, maar heeft wel een verschillende oorzaak. Voor de pijler terreinacties wordt vooral een groot effect gemeten in gemeenten waar veel actie voor de soort wordt ondernomen. Het feit dat de positieve dynamiek in gemeenten waar vóór de start van het project al heel wat inspanningen voor de soort geleverd werden zich niet noodzakelijk doorzet, is een belangrijk gegeven. Dit impliceert immers dat er regelmatig nieuwe impulsen aan gemeenten gegeven moeten worden om hun soortgericht beleid op een hoog niveau verder te zetten.

De effecten van het project op de pijler communicatie zijn rechtevenredig met de geleverde inspanningen. In 43 gemeenten werd er meer en beter over de geadopteerde soort gecommuniceerd na de start van het project. Tot op heden speelde één gemeente deze kaart ten volle uit. In de andere gemeenten liggen er dus nog heel wat kansen. Bovendien hebben zij nu met de stad Tongeren een concreet voorbeeld van hoe een gemeente op een zeer creatieve manier over soorten en biodiversiteit kan communiceren.

De effecten van het project op de pijler monitoring zijn kleiner, wat grotendeels te wijten is aan de reeds goed draaiende vrijwilligerswerking in de provincie via o.a. LIKONA. LIKONA geeft inderdaad op gezette tijden nieuwe impulsen om de vrijwilligers aan het inventariseren te houden. Deze inspanningen werpen nu vrucht af.

De huidige status van de soorten leert ons echter dat verdere inspanningen absoluut noodzakelijk zijn. Dat dergelijke inspanningen lonen, wordt dan weer aangetoond door de relatie tussen de gemiddelde gemeentelijke inspanningen – een maat voor de acties uitgevoerd voor de geadopteerde soort vóór de start van het project – en de status van de soort. In gemeente waar die inspanningen groot waren, gaat de soort er immers op vooruit. Het is dus belangrijk om de gestarte dynamiek ook de komende jaren vol te houden.

De provincie engageerde zich alvast – om na het beëindigen van het GALS-project (mei 2008) – op de ingeslagen weg verder te gaan. In het slotartikel gaan we hier verder op in.

Dankwoord

In de eerste plaats verdienen de mensen van het GALS-projectbureau onze dank. Zij verzamelden de noodzakelijke gegevens voor deze analyse en ondersteunen reeds vijf jaar lang de gemeenten. Ook de vele mensen in de gemeenten die met de adoptiesoorten aan de slag gingen verdienen onze dank, niet enkel de besturen en de vrijwilligers, maar ook alle mensen uit andere sectoren die mee op de kar sprongen.

Referenties

- BAERT, P., L. CREVECOEUR & J. STEVENS, 2009. Adoptie van Limburgse soorten. Enkel verpakking of ook inhoud? *Natuur.focus*, 8 (4): 142 – 148.
- COLAZZO S. & D. BAUWENS 2003. Aanwijzen van prioritaire soorten voor het natuurbelief in de provincie Limburg. Verslag van het Instituut voor Natuurbehoud 2003/5, Brussel. 195 p.
- DUMORTIER M., L. DE BRUYN, M. HENS, J. PEYMEN, A. SCHNEIDERS, F. TURKELBOOM, T. VAN DAELE & W. VAN REETH 2008. Natuurindicatoren 2008. Toestand van de natuur in Vlaanderen: cijfers voor het beleid. Mededeling van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, INBO.M.2008.5, Brussel. 36 p.

Summary

In February 2008 every municipality of the province Limburg (Belgium) received an action plan for the plant or animal they adopted.

Foto: Regionaal Landschap Lage Kempen

Foto: Sandra Diris

In this article we evaluate the performance of the 44 municipalities and the effects of the project. Did municipalities make a serious effort to protect the adopted species and if so, can we attribute this to the project? We also tried to relate the efforts of the municipalities to the current status of the adopted animals and plants. We therefore calculated for each pillar (terrain action, communication, monitoring) three parameters – scoring all actions in the municipalities using a predefined set of criteria – namely performance P_G , effort I_G and effect of the project E_G . P_G is directly related to the number of actions finished after the start of the project. I_G is related to the number of actions for the adopted species before the start of the project. E_G combines both P_G and I_G , where E_G is directly related to P_G and inversely to I_G .

In the province the number of terrain actions increased almost three times while the number of communicative actions increased more than twenty times. The quality of the monitoring in the municipalities improved. After the start of the project, species were monitored in 18 municipalities and in another 18 municipalities we had a baseline count. Before the start of the project this was the case in respectively 13 and 11 municipalities. The performance (P_G) of 11 municipalities was excellent and another 17 municipalities performed good, in terms of the number of terrain actions they finished after the start of the project. Especially in the excellently performing municipalities, the effects of the project (E_G) were substantial. Surprisingly only one municipality performed excellent in terms of the number of communicative actions, while another 8 performed good. Nevertheless the effects of the project were greatest for this pillar, mainly because only very few municipalities communicated about the species adopted before the start of the project. The effect of the project on monitoring was smaller, as several of the adopted species were already monitored before the start of the project. The status of the adopted species could not be related to the efforts made after the start of the project (P_G), but was positively correlated to the efforts made for these species before the start of the project (I_G). This indicates a continued effort is needed, to effectively protect species.